

DENNA BILAGA ÄR EN ANNONS FRÅN GRÄVANDE JOURNALISTER

GRÄV
21-22 MARS 2014

**FOTOGRAF
JOAKIM ROOS**

”JAG GRÄVER I DE
ÄMNER SOM
TIDNINGARNA
INTE VILL
TA SIG AN”

VÄLKOMNA TILL GRÄV 2014 I UMEÅ!

Vi vill börja med att tacka de viktiga huvudsponsorerna av Gräv 2014. Utan deras generösa stöd hade inte årets Grävseminarium kunnat erbjuda vare sig så låga konferensavgifter eller digert program. Huvudsponsorerna av Gräv 2014 är Västerbottens-Kuriren, Umeå kommun, Moggliden AB, Dohi Sweden samt Region Västerbotten. Tack för att ni stödjer den grävande journalistiken!

Det 26:e grävseminariet den 21-22 mars i Umeå Folkets Hus blir det hittills mest internationella någonsin. Förutom från våra nordiska grannländer kommer närmare 20 erkända och prisbelönta grävare från USA, Ryssland, Bosnien, Storbritannien, Vitryssland, Palestina, Tunisien och Ukraina till Umeå.

Bland föreläsarna finns nestorn David Leigh som byggt upp The Guardians framgångsrika strategi för undersökande journalistik och Putin-granskaren Masha Gessen. Dessutom deltar en rad andra internationellt kända journalister som Rana Sabbagh, chef för arabiska ARIJ, som kommer till Umeå laddad med kritik mot västliga mediers rapportering från Mellanöstern. För dig som vill knyta internationella journalistkontakter i absolut världsklass, så erbjuder Gräv 2014 utmärkta möjligheter.

Men självklart är Sverige och de bästa från vårt eget land också på plats. Supervalåret 2014 genomsyrar programmet med handfasta tips på hur politikerna på såväl det lokala och nationella planet som på EU-nivå bäst granskas. Och som vanligt massor av intressanta och nyttiga seminarier med bl a Katarina Gunnarsson, Nils Hanson, Lena Sundström, Daniel Velasco, Sophia Djiobaridis, Dan Josefsson och flera andra av de bästa grävarna. Samt mycket, mycket annat.

Terje Carlsson
Ordförande Föreningen Grävande Journalister

Bertholof Brännström
Ansvarig Gräv 2014

ANMÄL DIG PÅ grav2014.se

MOGGLIDEN AB

Dohi Sweden

REGION
VÄSTERBOTTEN

4 REKORDMÅNGA INTERNATIONELLA JOURNALISTER TILL UMEÅ

Aldrig har så många internationella gäster kommit till ett och samma grävseminarium. En av dem är David Leigh, tidigare grävchef på The Guardian.

10 "ALLT ÄR SÅ STORT OCH DET ÄR MILJARDER HIT OCH DIT"

Det är en invecklad bransch utan fristående experter och där få vill göra sig ovän med de stora företagen. Magdalena Martinsson och Arne Müller är två journalister som har det svåra jobbet att gräva i gruvornas miljardindustri.

14 SAMISK JOURNALISTIK GÖR UPP MED LOKALT MOTSTÅND

Både Sameradion och Oddasat jobbar på ett folkmäsigst litet område, där chansen att man känner den man intervjuar är stor.

– Vi kan inte ta hänsyn, säger Thomas Sarri.

"JAG ÄR EN JÄVEL PÅ ATT HÖRA VAD FOLK SÄGER" 18

Sophia Djiobaridis kan inte nog betona hur viktigt det är att lyssna på vad den hon intervjuar svarar. – Jag är väldigt orädd för konfrontation.

"DET SATSAS FÖR LITE PÅ ATT RAPPORTERA FRÅN EU" 20

Efter succén med boken Tyst hav bytte Isabella Lövin journalistiken mot politiken. Som EU-parlamentariker och medlem i fiskeriutskottet hoppas hon ha hittat till den verkliga makten.

TEKNIKEN GÖR GRANSKNINGAR AV KOMMUNER ENKLARE 24

Fler journalister är i dag utbildade och har blivit bättre på att granska. Det tillsammans med den tekniska utvecklingen har förenklats möjligheten att granska kommunerna, menar Britt-Marie Citron.

REDAKTIONEN FÖR GRÄV 2014

Bilagan är ett samarbete mellan studenter från Programmet för journalistik vid Umeå universitet och Journalistlinjen vid Strömbackes Folkhögskola.

REPORTRAR:

Per Börjegen, Eva Emadén, Tommy Forsgren, Johanna Frostensson, Hanna Haglund, Madeleine Harrati, Elina Holmgren Tyskling, Malin Laurila, Roxanne Nilsson, Lina Olofsson, Susanne Rundgren, Madeleine Ruuth, Sofia Sundström, Jonatan Samuelsson och Marlene Söderqvist.

REDIGERARE:

Moa Bjurner, Emilie Henrikson, Jon Jonsson, Ida Nordung, Sara Olofsson och David Pettersson.

FOTOGRAFER:

Henrik Karmehag, Malin Laurila och Roxanne Nilsson.

ILLUSTRATÖR:

Madeleine Ruuth.

OMSLAGSBILD:

Joakim Roos.

TRYCKNING:

Norran tryckeri, Skellefteå.

Bertholof Brännström, gräv-general för ett internationellt präglat Gräv 2014.

FOTO: HENRIK KARMEHAG

INTERNATIONELLA GÄSTER TILL GRÄV 2014

David Leigh: Före detta grävchef på The Guardian (se separat artikel på sidan 6).

Masha Gessen: Rysk-amerikansk journalist och författare som skrivit boken "Mannen utan ansikte" där hon granskar Vladimir Putin.

Bård Wormdal: Journalist vid NRK och författare till den uppmärksammade boken Satellitkriget som kom ut 2012.

Tuomo Pietiläinen: Tidigare belönad med Finlands förmåsta priser för undersökande journalistik, numera professor.

Grigory Pasko: Grävande journalist i Moskva som arresterades 1997 och satt i fängelse för sina avslöjanden av den ryska flottans dumpning av radioaktivt avfall i havet.

Roman Anin: Undersökande reporter vid Moskva-baserade veckotidningen Novaja Gazeta. Anin har granskat korruptionen inom ryska militären.

Roman Shleynov: Undersökande journalist vid den ryska affärstidningen Vedomosti. Fokuserar nästan uteslutande på att exponera de korrupta banden mellan företag och offentliga tjänstemän.

Birgitte Alfter: Dansk datajournalist som grävt i EU:s jordbruksstöd.

Miranda Patrucic: Sarajevo-baserad journalist som även är utbildad företagsekonom. Expert på att reda ut invecklade företagskonstruktioner och att spåra pengar.

Hanene Zbiss: Tunisisk journalist som med dold kamera har skildrat hur islamister driver olagliga koranskolor.

Rana Sabbagh: Modig, kritisk och framgångsrik chef för ARIJ, de arabiska grävorna.

FÖRRA ÅRETS VINNARE

Vad har det betytt för dig att vinna en guldspade?

– Jag har varit med och vunnit två gånger, och framför allt första gången var helt fantastisk. Det är

ett enormt erkännande för oss, men också för storn och det känns oerhört viktigt. Sedan att det är ett pris som ges av kompetenta kollegor som själva gjort den resan gör att det känns extra speciellt.

Hur har det påverkat din syn på journalistiken?

– Det tror jag inte att det har. Det har mer varit en stor inspiration och en kick att fortsätta. Sedan att man blivit inspirerad och påverkad av andra, och fått upp ögonen för deras historier.

Vem tycker du förtjänar att vinna i år?

– Reportrarna Ali Fegan och Axel Humlesjö och resten av teamet bakom SVT UG:s granskning av friskolorna. Reportaget "En skola för alla" avslöjade hur friskolor systematiskt väljer bort resurskrävande elever, och blottade fundamentala problem med hela reformen och ett hisnande hyckleri hos många ledande företrä-

Paloma Vangpreecha

P4 Radio Stockholm

Vinnare i kategorin Lokalradio för "Fusk i bemanningsbranschen", tillsammans med Johanna Sjöqvist.

För granskningen av hur ett väletablerat bemanningsföretag raffinerat hindrat anställda att få den lön de haft rätt till.

Vad har det betytt för dig att vinna en guldspade?

– Till att börja med, uppmärksamheten. Det har säkert varit bra för min karriär, och ett bevis på att vi gjort något bra.

Hur har det påverkat din syn på journalistiken?

– Gräv är något som för mig alltid varit en inspirationskälla. Det är fjärde året jag har varit där, och att själv stå där var såklart mäktigt, men själva synen på journalistik har inte förändrats.

Vem tycker du förtjänar att vinna i år?

– Niklas Orrenius för sin serie om romregistret i Dagens Nyheter.

TOMMY FORSGREN

INTERNATIONELLA JOURNALISTER AV VÄRLDSKLASS

Med ett 20-tal internationella gäster inbjudna till Gräv 2014, kan FGJ och den lokala programgruppen slå sig för bröstet och hävda att Gräv 2014 blir det mest internationella seminariet hittills.

Totalt blir det ett 20-tal internationella deltagare från mestadels de nordiska länderna, östeuropa och delar av arabvärlden som kommer till Umeå 21-22 mars.

Årets grävgeneral Bertholof Brännström är en av de personer som har arbetat hårt med att få ett så attraktivt program som möjligt till Gräv 2014. Den lokala arbetsgruppen har lyckats boka några tunga namn, kanske tyngst av dem alla är

De kommer inte hit för att lära sig, utan för att lära oss.

The Guardians före detta grävchef, David Leigh.

– Vi är väldigt stolta över att kunna presentera David Leigh, han är den ende i hela världen som har fått ett lifetime achievement award i internationella grävsamhang, en riktig gigant, säger Bertholof Brännström.

Det är inte bara den lokala programgruppen som bokat in gäster. Ett samarbete med Svenska

Institutet har möjliggjort att FGJ lyckats bjuda in ytterligare ett dussintal internationella gäster. Terje Carlsson, ordförande i FGJ:

– Journalisterna som kommer är toppnamn, de kommer inte hit för att lära sig, utan för att lära oss. Vill man veta vad som händer i Ryssland, Vitryssland, Syrien eller Egypten så kommer toppjournaliser från de här länderna till Umeå. Hela syftet är att det ska vara ett ömsesidigt win-

win och en chans att knyta kontakter som inte rinner ut i sanden. Är man seriöst intresserad och tänker samarbeta internationellt så kommer Gräv i Umeå vara det överlägset bästa stället.

– Ingen hade någonsin sett så här stor mängd information som de hemligstämplade dokument som Edward Snowden läckte, berättar David Leigh.

FOTO: THE GUARDIAN

SNOWSTORM I JOURNALISTVÄRLDEN

Den tidigare The Guardian-journalisten David Leigh blev inkallad till sin förra arbetsplats när Edward Snowden bestämde sig för att släppa topphemligt material till tidningen.

En solig dag den sjätte juni 2013, lämnade den NSA-anställda Edward Snowden tusentals hemligstämplade dokument till The Guardian. Dokumenten startade en lavinartad debatt om det redan heta ämnet internetsäkerhet och statens bevakning av enskilda.

– Materialet var klassificerat som topphemligt, och mer än topphemligt. Ingen hade någonsin sett så här stor mängd information av det här slaget, säger den förra grävchefen på The Guardian, David Leigh.

Edward Snowden arbetade som infrastruktur-analytiker vid NSA på Hawaii. Efter att i flera år arbetat med att analysera privatpersoners data-traffic bestämde han sig för att det var nog. Han anser att NSA är skyldiga människorna de bevakar en förklaring. Det var därför han blåste i visselpipan, berättar han i en intervju med The Guardian. I dag bor han tillfälligt på ett hotellrum i Moskva och är medveten om att han när som helst kan bli gripen.

De dokument som Snowden läckte avslöjade bland annat hur svenska FRA har ett omfattande samarbete med USA och även hur myndigheten övervakar ryska företag åt USA. David Leigh hade egentligen pensionerat sig från The Guardian men blev inkallad för att hjälpa till att förstå materialet. Han menar att den tekniska utvecklingen, där en enorm mängd data lagras

Det var en spänd stämning på redaktionen, vi trodde att polisen när som helst kunde göra en razzia.

också leder till att journalister får handskas med nya typer av frågor.

– Den första omvälvande utvecklingen var framkomsten av internet och dess databaser, den andra revolutionen är att dessa läcks ut till journalister, säger David Leigh.

Han menar att journalister spelar en stor roll i hanteringen och spridningen av läckta material. – Snowdens stora problem var ju att hitta en journalist som var knuten till en redaktion som var villig att publicera hans material.

The Guardian var de första som fick ta del av materialet. Varför valde han The Guardian?

– Snowden valde inte The Guardian utan han valde Glenn Greenwald.

Glenn Greenwald är amerikan och var anställd av The Guardian som kolumnist och hade skrivit texter som fångat Snowdens intresse. Han försökte då kontakta Greenwald genom att mejla

honom ett flertal gånger men till en början avfärdade Greenwald honom som ännu en galen person. Till slut fick The Guardian materialet i digital form från hårddiskar.

– Det var en spänd stämning på redaktionen, vi trodde att polisen när som helst kunde göra en razzia för att vi hade ett så hemligstämplat material, säger David Leigh.

Leigh berättar att det tog ett tag innan man verkligen förstod vad materialet betydde och när det publicerades fick det stor spridning i hela världen. När debatten var i full gång krävde den brittiska staten att diskarna skulle förstöras. Tidningen gick med på det för att de visste att det bara var en symbolisk handling. Det fanns flera kopior av materialet i andra länder, som till exempel USA, Brasilien och Tyskland. Man var också rädd att polisen via domstol skulle få ett beslut att få göra en redaktionsrazzia. Leigh menar att ett sådant beslut skulle kunna bli prejudicerande. – Staten pratar som om journalistik är terrorism och använder antiterroristlagar mot oss. Det vi ser är att nya läckor möts av nya metoder från statens sida att hota journalister, säger David Leigh.

Världen har på ett sätt tagit Snowdens parti i debatten. Tisdagen den tionde december publicerade bland annat Dagens nyheter "Ett upprop för demokrati i en digital tid", samma upprop publicerades också i The Guardian och andra stora tidningar. I uppropet tar man avstånd från övervakningen av enskilda. Uppropet skrevs under av flera hundra författare och skribenter. Edward Snowden har sökt asyl i flera länder bland annat Tyskland och Ecuador men har nu fått ett års asyl i Ryssland. USA anklagar honom för spioneri och vill att han ska överlämnas. – Det är väldigt svårt att se en lycklig framtid för Snowden. Men vad gäller internet så tycker många att Snowden hade en poäng, men jag tror att han aldrig kommer undan med det han gjorde. I alla fall inte från amerikanerna, säger David Leigh.

Leigh ser flera problem med internetövervakningen, bland annat att det blir svårt för journalisters källor att vara anonyma. Han menar dock att journalister själva ska vara försiktiga med att använda olika typer av teknisk övervakning. The Guardian var tidningen som avslöjade hur konkurrenten News Of the World avlyssnade telefoner. Men i vissa sammanhang menar Leigh att det kan finnas anledning att avlyssna. – Jag tycker att journalister är berättigade att använda vissa metoder om det finns ett allmänt intresse. Man ska till exempel inte avlyssna tele-

fonsvarare för att få reda på vem kändisar ligger med men om du vill avslöja ett allvarligt brott är det okej med avlyssning, säger han.

Tycker du att internationellt samarbete är viktigt?

– Det är vitalt. En av anledningarna handlar om lagar, ibland får man publicera något i ett land men inte i det andra. De bästa historierna är också internationella, som till exempel människosmuggling, mutning och korruption. Vi lever på en global planet och journalister har varit ganska långsamma på att utvecklas, säger Leigh.

Om du fortfarande var journalist, vad skulle ditt nästa scoop vara?

– Jag vet inte, hur skulle jag kunna veta? Saker kommer ju oväntat, ingen visste ju för sex månader sedan att Snowden skulle dyka upp med tusentals hemliga dokument, ingen visste det, saker sker oväntat.

Vilket land tycker du är bäst på grävande journalistik?

– USA är det mest fria, men inte nödvändigtvis det bästa. Ibland kommer den bästa journalistiken från ofria länder som Ryssland, Ukraina, Filippinerna och Colombia. Det kan vara väldigt farligt att jobba där men folk gör beundransvärda arbeten, till skillnad från USA som publicerar lite som de vill.

Vad är det viktigaste att tänka på när det handlar om grävande journalistik?

– Jag tror att journalister behöver vara lite ödmjuka och att det kanske inte går att ta reda på allt. Du måste alltid visa upp din information för dem som du attackerar, för att se vad de har att säga. För du kan ha missförstått.

Hur tycker du brittiska staten ska hantera journalister som använder teknisk övervakning?

– Jag tycker att den brittiska staten som anklagar journalister behöver riktlinjer. Staten måste göra en avvägning om de ska ställa en journalist inför rätta om den har använt sig av olagliga medel men ändå kommit fram till något viktigt, det är en balans.

**ELINA HOLMGREN TYSKLING
MARLENE SÖDERQVIST**

OM DAVID LEIGH

• **Karriär:** Har jobbat på The Observer, The Times och The Guardian. På The Guardian var han grävchef. Numera pensionerad från The Guardian och undervisar journalistik på London University.

• **Priser:** Paul Foot Award i Campaigning Journalism. Vunnit sju journalistpriser, bland annat Granada's Investigate Journalist of the Year och The British Press Awards Campaigning Journalist of the Year.

FÖRRA ÅRETS VINNARE

Joakim Andersson och Lars Andreasson

Reportrar på Helsingborgs Dagblad.

Vinnare i kategorin Liten tidning för "Männen som gick upp i rök" i Helsingborgs Dagblad.

För att ha kartlagt en svårspårad kriminell verksamhet långt utanför sitt spridningsområde.

Christian Holmén

Grävchef på Expressen.

Vinnare i kategorin Webb tillsammans med David Baas för "SD-skandalen" i Expressen.

För att dag efter dag ha avslöjat riksdagsledamöters sexistiska, rasistiska och hotfulla agerande och beslagtagit Sveriges demokraternas ledning med lögn.

Vad betydde utmärkelserna för dig?

– Vi lade väldigt mycket tid på arbetet med "Järnrörsskandalen" och jag har stor respekt för dem som sitter i juryn så det kändes väldigt roligt att vi blev uppmärksammade.

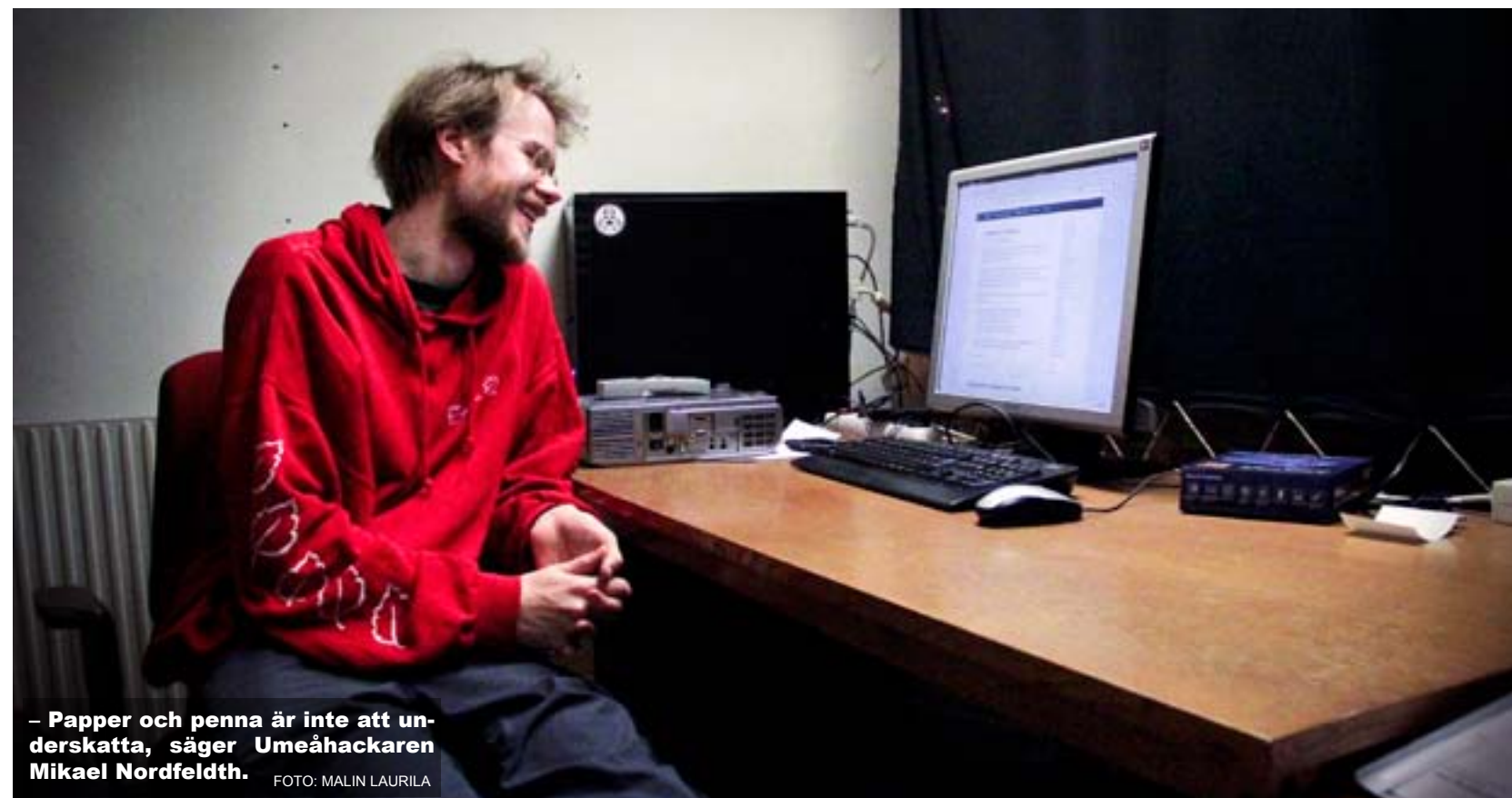
Hur har det påverkat dig som journalist?

– Att nomineras till och vinna den här typen av utmärkelser ser jag som ett kvitto på att det vi gör är väsentligt. I en nyhetsorganisation är det inte självklart att man har resurser till att låta personer jobba med projekt som tar lång tid. Jag har sett kollegor som uttryckt det som att utmärkelser och priser köper tid och tålmod hos redaktörer och nyhetsledning. Det har en något lugnande inverkan på otåliga redaktörer, helt enkelt.

Vem tycker du ska vinna en guldspade 2014?

– Det vill jag inte säga... Jag får återkomma. Jag tror nämligen inte att det reportaget är publicerat ännu.*

*Intervjun genomfördes den 27:e november 2013.

TEKNISKA LÖSNINGAR KAN SKYDDA KÄLLAN

Som journalist ska du kunna garantera källskydd om så önskas, men hur vet du säkert att dina elektroniska källor är skyddade? Umeå Hackerspace har svaren.

I en källarlocal på Fabriksgatan 8 i Umeå håller den ideella organisationen Umeå Hackerspace till. Här samlas data- och teknikintresserade för att förstå system och få tekniken att göra som man själv vill – och inte som tillverkaren förespråkar.

Mikael Nordfeldth och Tomas Hårdin är medvetna om vilka risker man utsätter sig för med dagens datoranvändande – något som de tycker fler bör bli uppmärksamma på.

– Alla är naiva i sitt användande av teknisk utrustning i dag, säger Tomas Hårdin.

För journalister är det extra viktigt att i vissa fall kunna garantera sin källa skydd. Därför krävs det att man är medveten om de risker som finns.

– När du använder en dator som är ansluten till internet så kommunicerar du direkt med alla andra datorer på internet, säger Mikael Nordfeldth.

Det kan jämföras med att skicka ett vykort där avsändare, mottagare och text är åtkomligt för den som vill. Genom att kryptera informationen blir det istället som att lägga ner vykortet i ett kuvert, därför bör du alltid tänka på att kryptera

din hårddisk och den information du delar.

Fyra grundläggande byggstenar när det gäller säkerhet är: konfidentialitet, autenticitet, anonymitet och integritet. Med andra ord att ingen utomstående kan läsa informationen, att kunna säkerhetsställa vem informationen kommer ifrån, att källan hålls anonym och att ingen kan ändra meddelandet på vägen. Dessa fyra byggstenar går inte alltid att kombinera utan det gäller att välja rätt byggsten för rätt ändamål.

Kan man som journalist garantera källskydd på internet?

– Papper och penna är inte att underskatta, säger Mikael Nordfeldth och skrattar.

Han berättar vidare att om man håller koll på vad man gör så kan man använda sig av elektronisk utrustning. Den bästa metoden för direktkommunikation idag är att använda tekniken OTR (off the record) som skyddar konversationen genom kryptering. Ett annat bra tips är att använda TOR (the onion router), en teknik som hjälper dig att surfa anonymt på internet. Ett meddelande som skickas med TOR gör att meddelandet krypteras och tar omvägar genom flera olika routrar för att kolla bort informationens färdväg.

För att lära sig kryptering är det ett hett tips att besöka ett av alla kryptopartyn som hålls på olika hackerspaces runtom i Sverige. Umeå Hackerspace håller vanligtvis ett större kryptoparty per halvår i sina lokaler.

**MALIN LAURILA
HANNA HAGLUND**

Alla är naiva i sitt användande av teknisk utrustning i dag.

NYCKELBEGREPP KRING ANONYMITET PÅ NÄTET

Konfidentialitet: Garanterar att ett visst meddelande inte kan läsas av utomstående men skyddar inte metadata, såsom vilka som kommunicerar eller när, var eller hur de gör det.

Autenticitet: Garanterar att meddelandet kommer från en viss källa, men skyddar inte från att utomstående kan läsa innehållet.

Anonymitet: Skyddar källinformation runt själva meddelandet, men hindrar inte utomstående från att läsa innehållet, och garanterar inte heller att avsändaren kan identifieras utifrån innehållet.

Integritet: Gör att man vet att meddelandet inte har förändrats på vägen från sin källa, men garanterar inte konfidentialitet, och heller inte att avsändaren är den du tror.
Källa: <https://umeahackerspace.se/>

Sveriges största medietidning håller dig informerad om vad som händer i branschen.

Journalisten stöder grävande journalister

Journalisten

TUFFT JOBB I DEN SKITIGA GRUVBRANSCHEN

Gruvbolagen spränger sig fram genom den svenska berg-grunden som aldrig förr, men det glänsande myntet av zink, nickel och järn har visat sig ha en rejält nedsmutsad baksida. Möt gruvgrävarna Magdalena Martinsson och Arne Müller, som granskat följderna av en expansiv mångmiljardindustri.

Exakt när den svenska gruvboomen började är svårt att säga. År 2005, när den då 23-åriga journalisten Magdalena Martinsson lämnar barndomens Blekinge och flyttar till Kiruna, har den i varje fall börjat ta rejäl fart. Som reporter på den lokala P4-stationen kommer Magdalena snabbt i kontakt med gruvan och dess företrädare.

– Jag flyttade till Kiruna just som det började gå bra för LKAB och för staden, berättar hon. Det var ministrar där stup i kvarten, och det kom glädjebesked efter glädjebesked. Allt är så stort och det är miljarde hit och dit. För en som aldrig sett en gruva tidigare så är det såklart fascinerande med en arbetsplats som är en helt egen värld under själva staden.

Samtidigt, på SVT i Umeå, har Arne Müller bevakat gruvnäringen i snart ett decennium. Under uppväxten i Norrlands inland såg han på nära håll glesbygdens problem med avfolkning och förlorade jobb. Så, mot slutet av 1990-talet, när konturerna av en nyvaknad bransch börjar anas, är det lätt att stämma in i de förväntansfulla välkomstkörerna.

– Det är klart, säger Arne, har man då i bagaget att man har sett den här långa nedgången, så är ju den första reaktionen att oj, wow – nyheten här är ju att i bygder som verkligen är hårt prövade så finns det ett hopp.

Att det skulle vara förenat med miljörisker att driva gruvor, det ses av de allra flesta som något som tillhör det förflutna. Arnes resa mot en mer kritisk hållning började med en död sjö.

Efter ett tips börjar han 2003 att titta närmare på sjön Hornträsket i Västerbottens inland. Sjön är praktiskt taget helt död. Boliden, som lade ner sin gruva invid sjön 1991, har hela tiden vetat om att mängden metaller som varje år läcker från gruvan ut i sjön länge legat långt över Naturvårdsverkets gränsvärden.

– Ätminstone så borde man ha vetat om det, säger Arne. Till och med jag kunde ju, efter bara några timmars jobb, konstatera att här fanns uppgifter man borde ha reagerat på.

Han gräver vidare i fallet och publicerar under de kommande åren flera granskande inlägg med anknytning till både Hornträsket och andra gruvprojekt. 2010 genomför han, tillsammans

med en kollega, en kartläggning av samtliga svenska gruvor. Det visar sig att åtta av tretton svenska gruvor överskrider minst ett av sina miljövillkor.

Att höga utsläpp från svenska gruvor snarare är regel än undantag har samtidigt även Magdalena Martinsson börjat inse. En väckarklocka blir LKAB:s helt orenade utsläpp i Svappavaara. Malmberget utanför Gällivare likaså. I Malmberget bor människorna nästintill i gruvan. De nattliga sprängningarna stör invånarnas sömn, oron för ras är ständigt närvarande och svarta lager av gruvdamm lägger sig i köksskåpen.

– Människorna i Malmberget är bortglömda, säger Magdalena. De har en stor grop mitt i samhället och de bor precis på kanten av gruvan, just bredvid stängsen. Att komma dit och se hur de hade det var ett riktigt uppvaknande.

Just Malmberget blir så småningom temat för ett av tre program i serien Malmens makt som Magdalena gör för P1:s Kaliber under hösten 2012. Serien skildrar dels de samhällsliga och ekonomiska aspekterna av gruvboomen, men också de enskilda människornas kamp i skuggan av alltihop. Protesterna blir allt mer högljudda, och motsättningarna mellan gruvnäringen och samernas rennäring blir allt synligare. Under inspelningen av Malmberget-avsnittet så inträffar ett ras som öppnar en stor grop inte mer än hundralet meter från bostadshusen.

– Det var någon som lyckades filma det där, berättar Magdalena. Det låter som om det åskar, hela huset skakar och man hör att personen är väldigt skrädd.

I övriga delar i serien tittar Magdalena närmare på de utländska gruvbolagen och hur pengarna från malmbrytningen ofta skeppas utomlands, medan lokalsamhällen och stat tvingas städa upp i naturen. Finalavsnittet Oljepattform på torra land beskriver hur många gruvkommuner tvingas att bekosta och tillhandahålla vägar, sjukvård och annan samhällsservice, samtidigt som en växande andel inpendlare till gruvan gör att skatteintäkterna hamnar någon annanstans.

Responsen låter inte vänta på sig. Två avsnitt anmäls till Granskningsnämnden. Det ena av branschorganisationen Svemin och det andra – det om Malmberget – av en professor vid Luleå tekniska universitet. Samme professor visar sig snart sitta i styrelsen för ett prospekterande gruvbolag. Nämnden friar i båda fallen.

Några sådana reaktioner får inte Arne Müller, när han 2013 släpper boken Smutsiga miljarde – Den svenska gruvboomens baksida. Boken har han arbetat med sedan våren 2012, när gruvboomen med Arnes ord "får tydligare

Till och med jag kunde efter bara några timmars jobb, konstatera att här fanns uppgifter man borde reagerat på.

Arne Müller

konturer" – flera gruvor återöppnas och en uppsjö storskaliga projekt ser ut att framöver kunna få sina tillstånd beviljade.

– Då tänkte jag att om jag vet såhär mycket om hur det har sett ut bakåt i tiden, och så ser man den här potentialen för en expansion, då är det väl nu man måste försöka sig på att ge en sammanhängande bild av hur det ser ut när det gäller miljöfrågorna?

Sagt och gjort. I boken går Arne genom de gruvor han granskat och beskriver deras miljöproblematik. Han talar med experter, samer och företrädare för Svemin. I boken listas dessutom 29 gruvprojekt som ser ut att kunna bli verklighet inom de kommande tio till femton åren. När dessa markeras på en karta står det klart för läsaren att det som måhända en gång varit en norrlandsfråga, inte längre är det. Arne märker det på de reaktioner han fått från läsare.

– Jag var helt oförberedd på det enorma intresse som blev, säger han. Först medialt, det har varit väldigt omfattande och det gör mig glad. Men än mer glad har jag blivit för det här bredare, folkliga intresset.

Det både borras och debatteras friskt i hela landet alltså, något som kanske kan bidra till att branschen i framtiden får svårare att undvika strålkastarljuset.

För det är en bransch som är van att "verka i sin egen landsända", iallafall enligt Magdalena Martinsson, som tror att det kan vara en del i förklaringen till hur det kunnat gå så snett.

– Om LKAB vill tömma en sjö, så gör de det, säger hon. Vill de starta en gruva så gör de det. Och många litar på att de gör rätt för sig. Nästan alla har en relation till LKAB, och vill inte gärna bita den hand som föder en.

Det här är en del i vad som gör gruvgrävandet speciellt. En annan aspekt, som både Arne och Magdalena nämner, är bristen på fristående experter. När gruvornas effekter utreds, är det antingen bolagens egna experter som uttalar sig, eller så är det någon av alla de konsultfirmor som vuxit fram i kölvattnet av gruvboomen. Para det med det faktum att en gruva är ett rent fruktansvärt invecklat industriellt projekt, och du får en grävande journalistik som är allt annat än enkel. Tälamod, struktur, läsförmåga, försiktighet i uttalanden och viljan att riktigt gräva ner sig är egenskaper som båda två tror är till fördel för den som själv vill försöka sig på ett gruv-gräv.

JONATAN SAMUELSSON

Arne Müller och Magdalena Martinsson granskar gruvbranschen. Det är ett svårt jobb där det är brist på fristående experter och gruvbolagen inte sällan finansierar forskning vid universiteten.

FOTO: HENRIK KARMEHAG

EN VARDAGSGRÄVARE KROSSAR MYTEN

Du behöver inte göra aggressiva ansvarsintervjuer. Du behöver inte ägna all din vakna tid åt att gå igenom fakturor. Journalisten Marja Grill slår ett slag för vardagsgrävandet.

Valet står inte mellan att ägna ett halvår åt att gå igenom fakturor på Uppdrag Granskning eller att referera presskonferenser på snabba dagsjobb. Marja Grill började under tiden som SVT-reporter på Tvärsnytt att ta vardagens nyheter ett steg längre. Hur ser verkligheten bakom siffrorna på presskonferensen ut?

– Jag blir väldigt trött på pressmeddelanden och att vara en megafon, det är så himla roligt när man själv hittar grejer, säger hon.

Många journalister hon möter är sugna på att själva dra fram nyheter, men tröskeln till att börja gräva är hög. Marja Grill menar att myterna kring hur en grävande journalist ska vara skrämmar bort många nyfikna vardagsgrävare.

– I ansvarsintervjun tror de att de måste vara otrevliga och aggressiva och stå vid folks hem med mikrofonen, säger hon.

Myten att det krävs en tuff ansvarsintervju

sticker Marja Grill håll på. Hon menar tvärtom att det bästa är att vara trevlig och vänlig, utan att ge sig förrän man fått de svar man vill ha.

Föreställningen att grävandet tar all vaken tid är inte heller något som hon köper. Snarare kan hon uppröras av den.

– Jag kan bli väldigt trött på tacktalen av typen "tack till min fru för att jag aldrig var hemma". Det är bullshit.

Hon sticker inte under stol med att arbetet i perioder kan vara intensivt, men friheten att styra över sin egen journalistik gör det snarare lättare att få ihop vardagsliv och arbetsliv.

– När Barack Obama är i Sverige och kallar till presskonferens klockan 22 kan jag inte säga att det inte passar för att jag ska hämta på dagis. När det gäller min egen journalistik lägger jag inte en viktig intervju när jag har viktiga saker i mitt privatliv.

Marja Grill ser ett ökat intresse på redaktioner för att gräva fram egna nyheter och menar att det går att vardagsgräva med begränsade resurser. Redaktionens egna nyheter blir ett sätt att nå fram i mediebruset.

– I dag när det sjunker ett skepp får alla det

Jag kan bli väldigt trött på tacktalen av typen "tack till min fru för att jag aldrig var hemma". Det är bullshit.

i sin mobil under dagen, det som redaktionen tagit fram själv är mer värdefullt.

Genom sina föreläsningar möter Marja Grill journalister som ska börja gräva "när de får tid" och hon jämför det med drömmen om att skriva en bok när man blir pensionär. Istället menar hon att det gäller att avdramatisera och börja i det lilla.

– Be aldrig om en veckas avsatt tid för att gräva, gör det parallellt med ditt vanliga arbete så höjer du inte förväntningarna.

Rädslan för att misslyckas med att leverera gör att många aldrig vågar ta steget att försöka vardagsgräva. Journalister som väl försöker kan ge upp när det tar emot och det inte finns någon som stöttar.

– Man kanske inte välter kommunstyrelsen med första jobbet. Gissa hur många misslyckanden Janne Josefsson hade innan han gjorde "Fallet Louise".

JOHANNA FROSTENSSON

Marja Grill menar att det redan i dag sker mycket vardagsgräv på redaktionerna men att marknadsföringen måste bli bättre. FOTO: MIKAEL GRILL PETTERSSON

TIPS FÖR VARDAGSGRÄV

• **Utgå från ditt eget intresse och från det som engagerar dig själv mest.**

• **Gör en plan för vad du vill uppnå, en minimi- och maximinivå. Det är lätt att glömma under resans gång vad du letar efter.**

• **Anteckna allting du gör i ett arbetsdokument, ett word-dokument där du skriver upp vad du har gjort och vilket som är nästa steg.**

AVSLÖJANDEN SOM BERÖR

4

KALLA FAKTA

Har du en annan bra story, kontakta oss gärna. kalla.fakta@tv4.se

Även för dig!

Vi vidareutbildar professionella journalister
FOJO.SE

ORÄDD SAMISK JOURNALISTIK

När Sameradion för ett år sedan avslöjade att det förekommit tjuvjakt i en sameby blev kritiken hård bland lyssnarna. För både Sameradion och SVT Sápmi måste allmänintresset gå före, även när det hettar till.

Thomas Sarri, reporter och nyhetspresentatör på Sameradion, tror att de dilemman som han och hans kollegor ställs inför, delas med journalistiken på små orter; utmaningen att granska personer man känner och har relationer till.

– En vanlig fråga är varför vi ska granska och gräva i samiska oegentligheter. Man anser att det inte kommer samer till godo och inte leder till något gott för det samiska folket, säger han.

Sameradion och Oddasat sänder tillsammans nyheter på fyra språk i tre länder; Sverige, Norge och Finland. Av den anledningen tycker Anna-Karin Niia (lilla bilden), redaktör på Oddasat, att det inte kan jämföras med lokaljournalistik även om man riktar sig till en specifik målgrupp.

– Nyhetsjournalistiken måste fungera i alla tre länder, även om vissa nyheter såklart är lokala. Men det ska kännas relevant oavsett om man sitter i Oslo eller i Aulo, säger hon.

Anna-Karin Niia tror heller inte att det är någon skillnad att jobba med grävande journalistik i Sápmi jämfört med andra områden. För Oddasats del handlar det främst om tidsbrist.

– Vi har ju många reportrar men det finns ändå inte riktigt tid och utrymme. Redaktionen har många idéer men vi måste ju främst fylla våra nyhetssändningar. Vi försöker ändå uppmuntra till mer grävande journalistik, säger hon.

På både Sameradion och Oddasat efterlyser man fler tips. Thomas Sarri tror att det är få som väljer att tipsa Sameradion eftersom det finns en rädsla att deras identiteter ska röjas. Trots att känsliga inslag helt och hållet anonymiseras och Sameradion alltid skyddar sina källor, så verkar det finnas en oro att tipset ska kunna härledas till specifika personer eller samebyar.

2001 sändes Oddasat för första gången och Anna-Karin Niia var med från start. Att kliva in i journalistrollen var till en början inte helt smärtfritt.

– När jag började jobba som journalist drabbades jag av en identitetskris. Jag är ju renägare och medlem i en sameby, det är en stor del av min identitet. Plötsligt skulle jag börja intervjua renägare i frågor som berörde mitt liv också. Men efter en tid så lärde jag mig förena dessa två identiteter och nu ser jag det som en otrolig styrka i mitt jobb, säger hon.

På Sameradions redaktion arbetar både samer som är medlemmar i samebyar och samer som inte har medlemskap och därmed inte har de rättigheter som ofta debatteras i Sam-

Thomas Sarri journalistika arbete ifrågasätts ofta av det samiska folket.

FOTO: ROXANNE NILSSON

FOTO: CAROLA ISAKSSON

Vi kan inte ta hänsyn till sådana konsekvenser om vi bedömer att allmänintresset väger tyngre.

etinget och som orsakat en del konflikter i vissa områden.

Enligt Thomas Sarri är det en fördel att redaktionen består av både och.

– Vi har högt i tak och diskuterar mycket. Vi är också som ett kontrollorgan gentemot varandra. Ibland kan man behöva säga "nu resonerar du utifrån dig själv och inte som journalist" och så hjälps vi åt där, säger han.

Emellanåt ställs både Sameradion och Oddasats redaktioner inför situationer där medarbetarna direkt eller indirekt påverkas av de nyheter som ska publiceras.

– Många är renägare på vår redaktion och vi

måste alltid diskutera och värdera. Vem kan åka? Vem har anknytning? Det är en dialog som vi hela tiden måste hålla aktiv, säger Anna-Karin Niia.

För ett år sedan kunde Sameradion berätta att en sameby hade betalat ut pengar till personer som dödat rovdjur på samebyns marker. Reaktionerna blev mycket starka och på Sameradions webbsida fick nyhetschefen Lars-Ola Marakatt gå ut och tydliggöra varför man publicerat dessa uppgifter och hur arbetet gått till.

– Vi kritiserades för att ha ställt renskötseln i dålig dager. Men vi kan inte ta hänsyn till sådana konsekvenser om vi bedömer att allmänintresset väger tyngre, säger Thomas Sarri.

Oavsett vilka som är Oddasat och Sameradions största utmaningar hoppas både Anna-Karin Niia och Thomas Sarri på att kunna arbeta mer med grävande journalistik framöver.

– Jag brukar tänka att varje samhälle, kultur och folk som vill utvecklas behöver en granskande journalistik som kan beröra det obehagliga, säger Thomas Sarri.

LINA OLOFSSON

Gräv där det går!

Gräv där du får!

Gräv där du står!

– 95 år med spade i hand

Döden på jobbet

”En av de viktigaste reportageböcker som jag har läst på mycket länge, okonstlat och utan övertoner driver hon reportaget fram mot den obönhörliga slutsatsen: Det har skett ett ideologiskt skifte bakom ryggen på oss där vi förvandlats från arbetande människor till objekt där man kan räkna med att en eller annan går under.”

Kristian Lundberg, Aftonbladet kultur

”Torps reportage berör in på skinnet. Dess mörka botten har en spänning av smått thriller-artad karaktär.”

Ingemar Nilsson, NSD

”En måstebok för alla chefer och ledare, inte minst de som är verksamma i olycksdrabbade branscher.”

Pamela Collin, Byggvärlden

”Bakom den torra telegramprosan lyckas Elinor Torp både mänsklig- och begripliggöra en tragedi vilken visar sig vara tidstypisk. Hennes kunskaper är tunga och tilltalet nedtonat. Ett sällsynt sakligt och skakande reportage.”

Fredrik Persson-Lahusen, Sydsvenskan

”Det är en bok rik på fakta, och jag rekommenderar den.”

Carl Erland Andersson, Göteborgs-Posten

”Elinor Torps återgivning av katastrofen vid kalkugnen i Luleå tränger rätt in och gör min andning forcerad.”

Axel Green, Arbetaren

”En smärtsam och nära skildring av Gustafs, Johans och de anhörigas kamp. Boken tar också ett större grepp om arbetsmiljöproblemen och tar upp de smygande arbetsskadorna, där personer stressar ihjäl sig, får belastningsskador eller mobbas.”

Ewa-Maria Kriegholm, Tidningen Vision

”Torp visar skickligt hur den nya arbetsmarknaden med underleverantörer och bemanningsanställda bidrar till sämre arbetsmiljö. Boken förtjänar att få stor spridning.”

Julia Nilsson, Journalisten

”En mycket skakande reportagebok om de osynliga brotten på våra arbetsplatser. Starkt och pedagogiskt berättat om olyckorna och skadorna och försöken att ställa någon till svars.”

Gunnar Brulin, Mät & Medel

Beställ boken!

Ett enda andetag avgjorde vem som fick leva. Döden på jobbet är en berättelse om Gustaf och Johan. Den handlar om det nya arbetslivet med otrygga anställningar, farliga jobb och där få arbetsgivare ställs till svars.

Dagens Arbete ger ut boken av Elinor Torp, reporter på Arbetarskydd. Den är 224 sidor och innehåller ett bildreportage i färg.

Pris: 139 kr styck, inklusive frakt. 20 exemplar eller fler ger rabatt.

Beställ på www.da.se eller ring 08-786 03 18

www.facebook.com/dagensarbete

www.twitter.com/dagensarbete

www.da.se

JOAKIM ROOS GER DE DOLDA EN RÖST GENOM KAMERAN

Han växlar mellan anställning och frilansjournalistik. Det enda Joakim Roos aldrig ändrar på är målet med sina bilder – att komma den utsatta människan så nära inpå som möjligt.

FOTO: MAGNUS SUNDBERG

Det var aldrig någon självklarhet att Joakim Roos, 47, skulle bli fotograf. Efter gymnasiet fick han jobb på en frilansbyrå i Göteborg, och därefter gick allt av bara farten. 16 år senare har han hunnit med att jobba på bland annat Expressen, DN, GP, och Scanpix. Med kameran som följeslagare har han följt utsatta folkgrupper.

De senaste tio åren har Joakim vigt åt sitt eget frilansande. I portföljen bär han foton från bland annat forna Jugoslavien, Balkan-kriget och Kongo. Ingenting lämnas åt slumpen, och det är de civila medborgarna som står i fokus.

Tack vare att Joakims beslut sig för att lämna redaktionerna bakom sig för en tid har han kunnat ägna mycket tid åt längre, djupare reportage – något som visat sig vara värt mödan. I det senaste projektet skildrade Joakim verkligheten för Sveriges glömda flyktingar. Ett ämne som under 2013 hamnade i hetluften, inte minst gällande romer.

– Till mig ringer ofta människor som försökt få vara med i tidning eller tv, men som inte får en chans. Jag gräver i de ämnens som tidningarna inte vill ta sig an, berättar Joakim.

På något sätt bryter han isen. Efter att Joakim publicerat sina verk får ofta de uppmärksammade personerna i en följetong vara med i fler medier. Historier som annars glöms bort i skuggan av snabba nyheter får sin förtjänade uppmärksamhet, menar Joakim.

Hans fotografiska och journalistiska mål är att komma så nära kärnan i berättelsen som möjligt – något han tycker försummas genom enbart re-

daktionellt arbete. Han vill komma ut och möta de riktiga människorna bakom historierna. Joakim har under årens gång fått stor förståelse för utsatta grupper.

– Det har alltid handlat om trovärdighet i berättelserna, säger han.

Om det är något Joakim lärt sig under årens lopp är det att saker måste få ta tid. Det krävs tålmod för att kunna förmedla någons livsöde. Ibland kan ett fotoreportage ta flera år.

– På det sättet växer berättelserna fram på ett mer nyanserat sätt, och det är just det som är allra viktigast, att spegla verkligheten.

Joakim har följt utsatta flyktingar med olika förutsättningar. Familjer som tvingas byta hem löpande i rädsla för att bli utkastade från landet de sökt asyl i, utsatta romska familjer i Göteborg men också flyktingar som tack vare hjälporganisationer får hjälp till ett bättre liv. Med kameran i handen är han alltid redo att fånga de absolut mest personliga situationerna. Men det är inte alltid lätt att hålla känslorna i styr.

– Ibland när jag tänker tillbaka på vissa jobb frågar jag mig själv hur jag egentligen orkade lägga ned så mycket engagemang på något som var så tungt. Men man lär sig alltid något.

Joakims envishet har tagit honom långt. Samma egenskap leder honom ofta till annorlunda men viktiga platser, berättar han. Vissa schemalagda dagar går han bara ut och kollar sig runt, för att möta nya människor.

– Jag hamnar ofta på konstiga ställen, mycket tack vare att jag är så nyfiken men också väldigt social och orädd av mig, säger han.

Han kommer många nära inpå, vilket ofta återspeglas i Joakims emotionella bilder. För honom är det en drivkraft att gå åt andra hållet än dagens snabba nyheter. Det får gärna vara tungt och jobbigt. Joakim behandlar ofta viktiga och aktuella samhällsfrågor i sina arbeten.

– De människorna jag möter kommer ofta till mig, eftersom de blivit nekade av större tidningar. Jag försöker hela tiden hitta dem som inte få komma till tals i etablerade medier. I dagens tidsningsvärld ska allt vara snabbt och enkelt, och mycket som är svårt att ta sig an filtreras bort.

Många av Joakim Roos bilder är fotade i svartvitt. – Jag tycker att det fångar innehållet i bilden. FOTON: JOAKIM ROOS

Jag försöker hela tiden hitta dem som inte får komma till tals i etablerade medier.

Det ökar ju bara fördomar och främlingsfientlighet, säger Joakim.

Mycket tack vare att Joakim frilansar kan han göra just det han vill – att gå på djupet med integration och segregation.

– Jag gör det jag vill och tar tillvara mitt journalistiska intresse och min kompetens. Jag förvaltar min erfarenhet, säger Joakim.

Det är just sin breda erfarenhet Joakim tar med sig till Gräv14. Under seminarierna kommer den självlärd fotografen att prata om olika arbetsmetoder, och hur man på ett så effektivt sätt som möjligt kan jobba med grävande bildjournalistik. Det svåraste tycker Joakim är att veta hur man på bästa sätt bör kommunicera utåt för att nå läsaren, tycker Joakim.

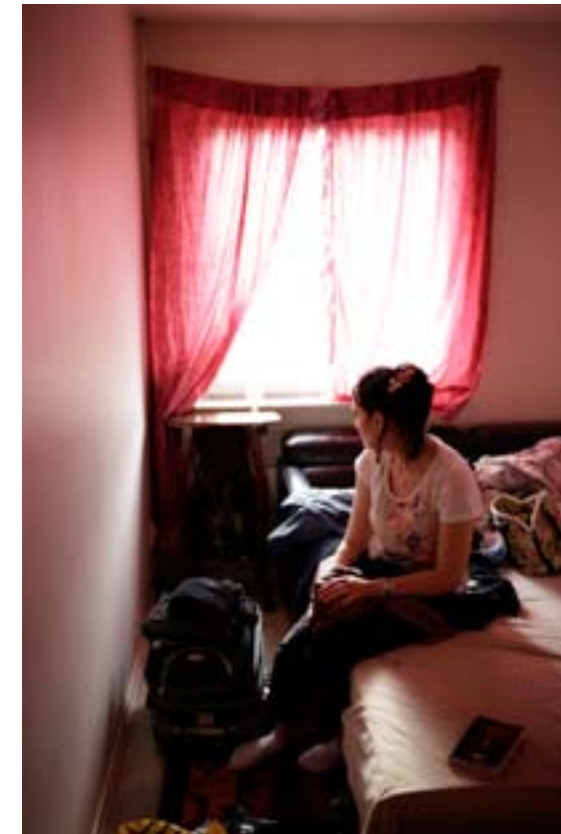
– Det kan vara svårt att veta hur man ska publicera vissa grejer på ett värdigt sätt för de inblandade, utan att kränka någon. Det viktigaste är att låta folk verkligen få tala till punkt, och få alla att känna att de får dela med sig av sin historia. Alla ska få komma till tals!

Joakim Roos har åkt på uppdrag i bland annat Bosnien, Kosovo och Kongo. På hemmaplan försöker han skildra de utsatta romernas vardag. Bilderna ställs ut på hans eget galleri i Göteborg. På bilden ovan ses Alisa som sökte asyl i Sverige i fem år innan hon blev utvisad. Hennes man har tagit deras barn och satt ett pris på hennes huvud.

Även om mycket misär skildras, fångas också lycka på bild.

Joakim Roos senaste projekt skildrar romers livssituation i Sverige. Båda bilderna ovan är en del av arbetet.

Pari från Afghanistan har blivit torterad av sin man. "Om jag blir skickad tillbaka kommer jag att möta döden".

EN MÄSTARE PÅ ANSVARSINTERVJUER

"Inför Sophia Djiobaridis mikrofon förvandlas man till en kippande fisk." Så beskriver medietränaren Paul Ronge de ansvarsintervjuer som Uppdrag granskings reporter genomför i program efter program.

Ansvarsintervjuer har alltid känts naturliga för Sophia Djiobaridis och hon tycker inte att det är så märkvärdigt. Det gäller att vara väl förberedd och att lyssna, verkligen lyssna på vad folk svarar.

Hon anser att det generellt är många reportrar som inte är tillräckligt bra på att lyssna. Allt för ofta går reportern vidare utan att ha fått svar på sin fråga, för att de inte har lyssnat på svaren. Tidningen Scoop har beskrivit henne som "en mästare på ansvarsintervjuer".

– Jag är en jävel på att höra vad folk säger när jag ställer en fråga, sen är jag väldigt orädd för konfrontation och självklart är det en fördel. Däremot kan jag tycka att det är obehagligt att

bryta de sociala konventionerna, att inte nöja sig med det svar man får ut av en främmande människa, utan att kanske ställa samma fråga tio gånger, säger Djiobaridis.

– Ibland vid ansvarsintervjuer blir det så dålig stämning i rummet att man kan skära den med kniv.

Genom att förstå varför man tycker det är obehagligt kan man bortse från det och bestämma sig för att göra sitt jobb.

– Jag minns inte vem det var som sa att vi var "handelsresande i dålig stämning", men så är det ju verkligen ibland.

Till vardags arbetar Djiobaridis med Kommungranskarna, en programserie i Uppdrag granskning som bygger helt på tips från allmänheten, och tipsen strömmar in till redaktionen.

– Någon dag efter att vi sändt det första programmet fick vi in över 1000 tips. Sist jag tittade så hade vi över 7000 tips, och det var innan höstens reportage om Göteborgs kommun och resorna till fastighetsmässan i Cannes. Det kom-

Jag minns inte vem det var som sa att vi var "handelsresande i dålig stämning", men så är det verkligen ibland.

mer ofta in mängder av tips i anslutning till program vi sändt, säger Djiobaridis.

Kvaliteten på tipsen varierar, det spänner mellan allt från högt uppsatta tjänstemän, politiker eller andra väl initierade personer med relevant dokumentation, till mer vädjande tips, "kom till vår kommun, här är dom inte kloka".

Redaktionen går igenom och värderar alla tips, bedöms tipset vara av hög kvalitet hamnar det på tipskartan. När de fått fem tips eller fler, från en och samma kommun, kan den kommunen förvänta sig ett besök av Kommungranskarna.

Vad får åhörarna med sig från din föreläsning på Gräv14?

– Jag vet inte vad jag ska prata om än, jag har aldrig riktigt teoretiserat min egen ansvarsintervjuteknik, det blir jag ju tvungen att göra nu om jag ska prata om det i en timme. Så vi får se vad det blir.

TOMMY FORSGREN

SLU
Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences
Shaping the Future

Vad säger vetenskapen?

Vi forskar fram många av de faktaunderlag som politiker i EU och Sverige använder till att kunna fatta sina beslut inom områden som; livsmedel, vatten, jord- och skogsbruk, stad, land, energi, miljö samt människors och djurs välfärd.

www.slu.se

Är du också nyfiken på vårt jobb?

Kontakta redaktionschef Bengt Larsson så får du veta mer.

PT pitea-tidningen.se

Vi gräver i Umeå.

VK

Som en av 24 medlemmar i EU:s fiskeriutskott har Isabella Lövin idag stort inflytande på havs- och fiskerifrågorna i Europa.

FOTO: FREDRIK HJERLING

ISABELLA LÖVIN

Ålder: Född 1963
Bor: Nacka
Gör: Jobbar för Miljöpartiet i EU-parlamentet med fiskerifrågor. Journalist och författare.
Familj: Dotter, son, make. Och hunden Ruffe.
Utbildning:
• Radioproducentutbildning Dramatiska Institutet 1992-94
• Universitå di Bologna, studier i Scienze Politiche 1986-87
• Filmvetenskap, statsvetenskap, sociologi och italienska på Stockholms universitet 1981-85

FÖRRA ÅRETS GRÄVVINNARE

Daniel Öhman
Reporter på SR Ekot.

Vinnare av kategorin Riksradio för "Saudiaffären" i SR Ekot.

För att ha blottlagt fiffel och dubbelmoral i maktens korridorer och därmed avslöjat planer på att bygga en vapenfabrik i diktaturens Saudiarabien.

Vad har det betytt för dig att vinna en guldspade?

– Det är en bekräftelse, något som är väldigt roligt och skapar förutsättningar för att fortsätta gräva. Sedan är det viktigt för cheferna också.

Hur har det påverkat din syn på journalistiken?

– Nu är det tredje gången jag får en guldspade. Första gången blev jag väldigt starkt självförtroendemässigt. Priserna skapar en trygghet, de driver en att fortsätta.

Vem tycker du ska vinna en guldspade 2014?

– Året är ju inte slut än, men jag tycker nog att "Den fastspända flickan" som Daniel Velasco (P1 Dokumentär) gjorde borde vinna radiokategorin.

Matilda Uusijärvi Ek
Frilans

Vinnare av kategorin Tidskrift för "Den dolda ojämslidenheten" i Kommunalarbetaren.

För en omfattande granskning som kullkastar den officiella bilden av kvinnors deltidarbete.

Vad betydde utmärkelsen för dig?

– Det var en bekräftelse på att de frågor som kanske inte alltid uppmärksammas av andra medier är viktiga. Jag kan uppleva att det jobb som görs på Kommunalarbetaren och som berör så många inte får samma genomslag i andra medier. Kul att juryn tycker det var ett viktigt gräv. Jag ser det som en uppgradering av den här typen av frågor.

Hur har det påverkat dig som journalist?

– Man blir stolt och glad. Att jobba med grävjournalistik kan vara krävande, då det är väldigt mycket jobb och man kanske känner att det inte händer så mycket. Då betyder det jättemycket.

Vem tycker du ska vinna en guldspade 2014?

– Jag har två kandidater. Niklas Orrenius på DN för sitt avslöjande av romregistret. Och mina tidigare kollegor på Kommunalarbetaren: Christina Swahn, Helena Gunnarsson, Mira Hjort och Pernilla Josefsson, för deras gräv om hemtjänstföretag i Stockholm.

EVA EMADÉN

LÄMNADE JOURNALISTIKEN I JAKT PÅ MAK

Att lämna journalistiken för politiken var inget lätt beslut, och inget som Isabella Lövin hade planerat. Men efter sin uppmärksammade och hyllade bok Tyst hav, ville hon vara där den riktiga makten att förändra finns – i Bryssel.

Innan Isabella valdes in i Europaparlamentet var hon kultur- och miljöjournalist och kom hösten 2007 ut med boken Tyst hav – jakten på den sista matfisken. För den boken fick hon Guldspaden 2007 med motiveringen: "För att genom ett metodiskt och envetet sökande efter sanningen ha placerat en av samtidens viktigaste frågor i offentlighetens ljus." Hon har fått flera andra priser också, bland annat Stora Journalistpriset 2007 i kategorin Årets berättare.

Då, 2007, fanns det ingenting som tydde på att Isabella var på väg in i politiken, hon hade inte snuddat vid tanken. Det var så främmande och så långt ifrån journalistiken, det yrke som hon älskade.

När Tyst Hav kom ut, efter fyra års hårt arbete, kände hon att hon äntligen nått det hon drömt om som journalist. Hon hade väckt opinion i en viktig fråga med sin grävande journalistik, och hon kände att hennes texter kunde göra skillnad.

Då kom frågan som hon inte hade väntat sig. Miljöpartiet undrade om hon kunde ställa upp som deras kandidat till EU-parlamentet.

Isabella blev helt ställd.

– Min spontana reaktion var: NEJ, helt otänkbart! Varför skulle jag lämna min trygga värld som hyllad journalist och slänga mig rakt in i en ny värld, där jag kanske slutar som en bespottad

Jag har mycket större inflytande än jag hade kunnat föreställa mig.

politiker – nej, aldrig! säger Isabella.

Men, man ska aldrig säga aldrig. Isabella erkänner så här i efterhand att hon blev smickrad av att få frågan, och hon bad att få betänketid. Hon beskriver beslutsångesten och berättar att tiden innan hon tackade ja var jobbiga dygn. Men ju mer hon tänkte på saken desto tydligare blev det att hon inte ville missa chansen att verkligen kunna göra något för havet.

– Möjligheten att få använda mina nya kunskaper och mitt engagemang till att fatta beslut där den riktiga makten låg, var det som fick mig att ta steget, säger Isabella.

Hon säger att drivkraften är densamma i båda yrkena, längtan efter att göra skillnad, påverka hur samhället utvecklas och kanske i någon mån "rädda världen".

Som ny i den politiska världen var det mycket som var okänt och överraskande. Men det som

kanske överraskade mest var det stora inflytande man faktiskt har som enskild EU-parlamentariker.

– Jag har mycket större inflytande än jag hade kunnat föreställa mig. De förändringar man får igenom får också så stort genomslag, det är enormt, säger Isabella.

Att politiken skulle må bra av att fler kom in som experter på sina områden är något Isabella betonar starkt. Det skulle vara en vitalisering av demokratin om fler eldsjälar involverade sig i politik på alla nivåer. Då skulle det finnas ett annat engagemang och en drivkraft som är svår att uppnå på andra sätt.

– Om fler jobbade politiskt skulle det vara en viktig signal till alla medborgare, att det går att påverka och förändra, säger Isabella.

Hon avslutar med att ge en passning till alla sina forna journalistkollegor.

– Det satsas för lite resurser på att bevakat och rapportera från EU, säger hon.

Hon önskar att det skrevs mer om hur det faktiskt ser ut runt om i Europa. Reportage om jordbruk, fiske, sophantering, eller annat som EU utreder och jobbar med.

– Om det rapporterades mer om den problematik som finns, och om hur debatten går innan vi kommer till beslut, skulle acceptansen och förståelsen för det EU beslutar kanske vara större, säger hon.

Nu har Isabella Lövin tackat ja till ännu en mandatperiod i Bryssel, där hon hoppas kunna fortsätta att göra skillnad för havet och allt som lever där.

KAJSA ALTHÉN OM BRISTEN PÅ KULTURGRÄV:

”KULTUR ÄR EN VIKTIG SAMHÄLLSFRÅGA”

Att tänka både utanför recensionsverksamheten och utanför boxen är ett bra recept för att lyckas med kulturjournalistik, tycker journalisten Kajsa Althén.

– Begreppet kultur behöver vidgas idag, säger hon.

Det har skett en förändring på kultursidorna, framförallt de senaste tio åren. Underhållningen har tagit sig in och begränsat platsen för den grävande och granskande kulturjournalistiken.

– Det är ofta ett begränsat perspektiv på vad som är kultur, och bristen på den grävande kulturjournalistiken är jättestor. Redaktionernas kulturbegrepp behöver vidgas utanför konsterna och det är inte mer underhållning som behöver ta plats på kultursidorna, säger Althén.

Hon själv ser kulturfrågor som väldigt angelägna och har därför ägnat sig mycket åt att granska just dessa områden. Med Sverigedemokraterna i riksdagen och en brist på läskunnighet som på senare tid påvisats frågar hon sig vad som händer med demokratins bas.

– Jag är angelägen om demokratins kulturer. Demokratin kräver pålästa och engagerade medborgare. Att kulturen påverkas av denna brist är ett faktum, anser Althén.

Framförallt kulturpolitiken berörs mycket. Till exempel så präglas den av en regionalisering, och det innebär att man tar resurser någonstans ifrån. Man borde granska regionaliseringen och vad det betytt, menar hon:

– Det är inte ett svårt jobb, men det kräver att man tänker annorlunda.

Att gräva i just kultur är inte annorlunda jämfört med att gräva i något annat. Det enda som skiljer är ämnesvalet. Men då krävs det att man med kultur menar någonting utanför recensionernas verklighet.

– Man granskar fortfarande makten, har kontakt med gräsrötter och folk som pratar fast de egentligen inte får. Jag jobbar på samma sätt som med andra gräv och bygger upp förtroenden med källor.

Althén anser att journalistbranschen diskuterar bristen på grävande kulturjournalistik alldeles för lite.

– Inom detta område finns det otroligt angelägna frågor. Men de är inte lika ”manliga” som inom den övriga grävande journalistiken, där det ska vara Janne Josefsson och allting är macho. Ordentliga kulturgräv krävs inom kulturen, men de blir aldrig så macho.

Det är inte mer underhållning som behöver ta plats på kultursidorna, menar Kajsa Althén.

FOTO: KRISTINA SAHLÉN

Något att tänka på om man själv vill granska kulturen är att ställa sig frågan: ”Vad är angelägen kultur?” menar Althén.

– Det kan till exempel vara den minskade läsförståelsen i skolan. Även nytänk är en viktig ingrediens när man ska gräva i kultur. Tänk ut- anför det du är bra på. Hur en förnyad demokratisk kulturjournalistik skulle kunna formas är en diskussion jag gärna vill delta i under Grävseminariet i Umeå, avslutar Althén.

SOFIA SUNDSTRÖM

Jag är angelägen om demokratins kulturer. Demokratin kräver pålästa och engagerade medborgare.

GRÄVANDE SOM BERÖR

2005

TRE BRÖDER
”För att på ett engagerat men ändå självdistanserat sätt ha lagt det förundersökningspussel som polis och åklagare försummade i ett uppmärksammat mordfall.”

2006

BORELIUSAFFÄREN
”För att genom ett klassiskt grävarbete – i skarp konkurrens med både nya och traditionella medier – övertygande ha dokumenterat den verklighet som en nybakad minister velat dölja.”

2007

BRILLOBOXARNA
”För att med imponerande uthållighet ha avslöjat en skandal som fått konsekvenser över hela världen och som reviderat den nutida konsthistorien.”

2009

JAN GUILLOU OCH KGB
”För ett spektakulärt avslöjande som ändrade historien kring en ikon inom journalistik och samhällsdebatt.”

2012

SD-SKANDALEN
”För att dag efter dag ha avslöjat riksdagsledamöters sexistiska, rasistiska och hotfulla agerande och beslagit Sverigedemokraternas ledning med lögn.”

EXPRESSEN

ILLUSTRATION: MADELEINE RUUTH

TEKNIKEN GÖR DET LÄTTARE

För 18 år sedan avslöjade Britt-Marie Citron korruption bland kommunpolitiker i Motala. Sedan dess har mycket förändrats som gjort grävandet lättare.

– När jag började var det inte vanligt med grävjobb på lokal-tidningarna, säger hon.

Tidigare hade färre lokalreportrar en journalist-utbildning. Med utbildningen har kunskapen om att gräva förändrats. Journalistkåren är mer professionell och duktiga på att använda sig av offentlighetsprincipen. Synen på rollen som journalist är annorlunda och i dag är granskningen av politiker och tjänstemän en viktig del i uppdraget.

Professionalismen har gjort journalister duktigare på att granska jämfört med tidigare. De är inte lika ofta födda och uppvuxna på den ort där de arbetar, vilket gett en bättre distans till dem man granskar.

– I dag ges inte lika mycket returinformation i

media som då, säger Britt-Marie Citron.

Den grävande journalistiken har fått allt större uppmärksamhet med åren, vilket haft betydelse för den lokala kommungranskningen. De duktiga grävarna har blivit förebilder.

Britt-Marie Citron nämner också den tekniska utvecklingen som en viktig aspekt. En utveckling som gått fort sedan hon fick stora journalistpriset för Motalagrävet 1996. Då var det inte lika självklart att använda sig av datorn som det är i dag.

– Jag gick en kurs 1996 för att lära mig mejla, vilket kändes ganska meningslöst eftersom det inte fanns någon att mejla till, säger hon och skrattar.

Som lokaljournalist i Motala på 1990-talet vistades hon varje dag i kommunhuset fram till lunch. Hon sökte i diariet, tog del av inkomsten post, knöt kontakter och fick tips.

– Många i kommunhuset vill tipsa, men de vill också veta vem de talar med, det var fördelen med att vara där, alla kände kommunreportern.

De var skitförbannade på mig, men det var ju min uppgift att gå dit.

Det var viktigt att bevara förtroendet hos dem hon pratade med. En felaktig citering kunde innebära att hon förlorade en viktig kontakt. Ibland pratade ingen med henne då hon kom dit, på grund av något hon skrivit.

– Visst kunde det vara jobbigt att gå till kommunhuset varje dag, särskilt i samband med Motala-affären. De var skitförbannade på mig, men det var ju min uppgift att gå dit.

Men det fanns risk att kontakten blev för personlig. Där är dagens mer distanserade arbetssätt en fördel tror hon. Rationaliseringar gör att det inte finns tid att göra som hon gjorde då. Mycket av arbetet görs via telefon och dator, vilket gjort det lättare att hitta information och nå personer. Britt-Marie Citron säger att hon knappt minns hur hon gjorde research utan dator.

– När jag började arbeta i Motala sas det att Motala tidning är som gubbkalsonger, det står inget i den, så det är definitivt mycket bättre i dag, säger hon.

SUSANNE RUNDGREN

SÅ GRANSKAR DU KOMMUNEN

• **Läs på om offentlighetsprincipen, den är ditt viktigaste arbetsredskap.**

• **Svälj inte allt som politiker och tjänstemän säger. Gå till förstahandskällan och kontrollera själv. Hinner du inte till första publiceringen, följ upp nästa dag.**

• **Fundera inte så mycket när du känner att här finns något som du borde titta närmare på. Plocka ut handlingar och tala med folk. När du säkert vet att grejen håller för publicering – begär tid för grävande.**

• **Ge inte upp genast om det inte ser ut att vara som du trodde. Tänk i nya banor, nya vinklar och försök igen från ett annat håll.**

• **Stora projekt går alltid snett på ett eller annat sätt. Samla material från början, följ upp med jämna mellanrum – kostnader, tidsplaner, upphandlingar, entreprenörer och så vidare. Mutor är vanligt när stora upphandlingar ska göras.**

• **Granska de kommunala bolagen. Här göms mycket. En artikelserie där du kartlägger verksamhet, lönsamhet, förmåner till vd och styrelse, följsamhet till lagen om offentlig upphandling, kostnader för representation och marknadsföring etcetera kan vara en första ingång att lära dig mer om bolagen och få kontakter.**

• **Mycket som händer i kommunerna syns inte i protokollet, däremot i redovisningen eftersom allt i slutändan kostar pengar. Använd kommunens kontoplan, kolla kostnader, kartlägg trender och se vad kommunen faktiskt lägger pengar på.**

Britt-Marie Citron tycker att kommunerna ska granskas mer.

FOTO: JANNE FORSBY

FÖRRA ÅRETS VINNARE

Ola Henriksson

Utvecklingsredaktör, Svenska Dagbladet

Vinnare av kategorin hedersomnämmande tillsammans med Olle Zachrisson, Carolina Neurath, Jan Almgren, Mark Malmström och Peter Grensund för "Räntekartan" i Svenska Dagbladet.

För att med en innovativ interaktiv metod ha trängt sig förbi sekretessen, avslöjat bankerna och förnyat konsumentjournalistiken.

Vad betydde utmärkelsen för dig?

– Det betyder alltid mycket att bli uppmärksamman av kollegor. Vi vann flera priser för "räntekartan", och hedersomnämmandet på Gräv var fantastiskt det också.

Hur har det påverkat dig som journalist?

– Man blir inte automatiskt en bättre journalist, men man får mer råg i ryggen. Det är alltid värdefullt att få utmärkelser.

Vem tycker du ska vinna en guldspade 2014?

– Niklas Orrenius på DN, för sitt avslöjande om romregistret. Han lyckas komma åt det genom ett gediget journalistiskt arbete.

Mattias Carlsson

Reporter, Dagens Nyheter

Vinnare av kategorin stor tidning för "Slöseriet med skattepengar" i Dagens Nyheter.

För att trots myndigheters försök att mörka ha avslöjat det omdömeslösa festandet med skattebetalarnas pengar.

Vad betydde utmärkelsen för dig?

– Ett roligt bevis på att det kan löna sig att satsa på grävprojekt. Extra kul också eftersom vi på DN nu satsar på fler egna avslöjanden.

Hur har det påverkat dig som journalist?

– Inte så mycket egentligen, men det är alltid bra att ha i ryggen när man håller på med nya grejer. Att det syns att man gjort bra grejer tidigare kan locka till sig tipsare. Och tipsare är ändå helt avgörande för att få bra grejer.

Vem tycker du ska vinna en guldspade 2014?

– Jag får säga min kollega Niklas Orrenius (avslöjade att polisen i Skåne hade ett register över romer red. annm). Det är ett klassiskt bra avslöjande.

Björn Häger poängterar vikten av att låta ofarlig och snäll när man intervjuar.
FOTO: MICKE GRÖNBERG

HÄGER: GRÄV INTE NER FRÅGORNA

Intervjuarbetet och frågornas formulering kan vara avgörande, konstaterar Björn Häger. Han är journalist, författare och föreläsare i intervjuteknik, med gedigen erfarenhet av grävande journalistik.

Vad är det viktigaste att tänka på när man ska intervjuva någon?

– Det viktigaste är att man har tänkt igenom vad det är man vill med intervjun och vad intervjun ska ha för syfte. Det är viktigt att man ställer bra och relevanta frågor så att man får användbara svar. Man ska helst undvika värdeladdade ord i frågorna och att ställa flera frågor på samma gång. Man ska också tillämpa tekniker för aktivt lyssnande, signalera tillbaka att man är där och att man faktiskt lyssnar och är intresserad av vad personen har att berätta.

Du är omtalad för din snälla röst, hur viktig är tonen i en intervju?

– Tönen är väldigt viktig i en intervju. Jag brukar träna på att låta snäll. Ju snällare man låter desto hårdare frågor kan man ställa. Det finns ett sådant samband, för om man låter ofarlig och snäll så blir folk inte lika låsta och känner sig inte

lika trängda och ifrågasatta. Då kan det få människor att öppna sig mer.

Hur stor betydelse har frågans formulering i relation till svaret när man intervjuar?

– Formuleringen är ofta avgörande och är betydande för vilket svar man får. Om man har värdeladdade ord eller slutna frågor så får man sämre svar. Det är också bra att försöka fånga ögonblicket och ställa rätt fråga om tillfälle ges.

På vilket sätt är intervjuarbetet viktigt vid grävande journalistik?

– När man gör ett stort grävprojekt så gör man väldigt många olika sorters intervjuer. Man intervjuar människor som ska berätta om vad de har råkat ut för, exempelvis beskriva missförhållanden på ett sätt som ska resultera i en bra berättelse. Ett gräv handlar också om att framställa det man har grävt fram på ett sätt som gör att man får publiken med sig genom att engagera och få människor att tycka det är spännande. Då spelar intervjumaterialet en väldigt stor roll, att man ställer frågor som gör att man får bra och målade svar. Sen vet jag av egen erfarenhet från de gräv som jag gjort att det är väldigt viktigt att man förbereder den sista ansvarsutkrävande

Jag tycker att grävande journalistik är den häftigaste formen av journalistik.

intervjun när man ställer någon eller några till svar för det missförhållande man lyft fram. De intervjuerna brukar vi förbereda ordentligt, till exempel med scenarioövningar eller rollspel, vilket jag alltid rekommenderar. Man har bara en chans att ställa konfronterande frågor till makthavaren i fråga. Då är det viktigt att man har tänkt igenom vad det är man vill få ut.

Varför började du gräva?

– Jag tycker att grävande journalistik är den häftigaste formen av journalistik, det som är kärnan i journalistikens demokratiska uppgift. Det är roligt och utmanande att hitta egna nyheter, att få granska och vara kritisk. Jag började gräva på konsumentekot, ett konsumentprogram som fanns för 20-25 år sedan. Jag fick mersmak på gräv efter ett uppmärksammat reportage om en bilverkstad som inte lämnade tillbaka kundernas bilar.

Vad krävs för att bli en bra grävare?

– Tålmod, noggrannhet och att man är konspirationsteoretisk. Det är bra om man är lite misstänksam, att man kan ana att något är lurat och att man har en naturlig misstänksamhet.

MADELEINE HARRATI

Bäste Oisín Cantwell.
Dina texter är viktiga för oss.
Den här texten är viktig för dig.

Eftersom du och dina kollegor i mediebranschen tillhör de mest välinformerade yrkesgrupperna i landet – läst artiklarna, hört diskussionerna, sett reklamen – tänkte vi hoppa över alla uppenbara argument för ett klokt pensionssparande och istället påminna om vad som är utmärkande för just oss.

- PP Pension har sedan 1882 hjälpt människor i den numera så vida mediebranschen till en bra pension och ett tryggare arbetsliv. Vi är med andra ord specialister på just era omständigheter.
- Vi har historiskt sett gett våra medlemmar en märkvärdigt trygg och bra avkastning, något vi ämnar fortsätta med.
- Allt överskott går tillbaka till dig som sparar.
- Vi håller nere priser och avgifter. Jämför oss gärna.
- Ni slipper säljare med provisioner och bonusar, vilket är extremt viktigt när det handlar om rådgivning.

- För att garantera vårt oberoende och kunna välja fritt bland marknadens aktörer har vi bara externa förvaltare.
- Vi gör det lätt att välja rätt. Vi plockar därför ut ett antal noga utvalda fonder för att du ska slippa välja mellan hundratals likartade.
- Våra huvudmän är Svenska Journalistförbundet, Medieföretagen och Unionen.
- Vi ger gratis rådgivning och högsta service till alla våra kunder.

Hör av dig till oss redan i dag via kundcenter@pppension.se eller 020-29 90 50 så lovar vi dig den bästa hjälp du kan få. Du är även varmt välkommen till www.pppension.se. Allt gott och hoppas att vi höras.

 PP Pension
BARA FÖR DIG I MEDIEBRANSCHEN

**NILS HANSON -
GRÄVANDETS ABC**

Nils Hanson, projektledare för Uppdrag Granskning, ger dig vassa och effektiva verktyg som du direkt kan sätta i jorden när du kommer hem till redaktionen.

**MARJA GRILL -
VARDAGSGRÄV**

Hur ett dagsknäck enkelt kan bli ett riktigt gräv.

**DAN JOSEFSSON -
MANNEN SOM SLUTADE LJUGA****NICKE NORDMARK -
HUR FÅ SPINN PÅ SITT GRÄV?**

UG-reportrar om hur man ökar intresset för sitt gräv.

**THOMAS SARRI, ANNA-KARIN NIA,
ANNA SUNNA -
GRÄVA BLAND SINA EGNA**

Lokaljournalistik och samisk journalistik har likheter: bevakningsområdet är folkmässig ganska liten, små grupper där många känner varandra och många är dessutom släkt med varandra. Hur påverkar det grävandet och publiceringen av sitt avslöjande?

**BJÖRN HÄGER -
DEN SVÅRA POLITIKERINTERVJUN**

Carl Bildt står kanske i särklass, men många andra toppolitiker är också medietränade och svåra att intervjua. Häger visar exempel och berättar hur man tar sig förbi motfrågor, papegojsvar.

**SIGRID MELCHIOR, STAFFAN DAHLLÖF -
SÅ BLIR DU REDAKTIONENS BÄSTA
EU-GRANSKARE**

Handfasta tips på hur EU bäst bevakas.

**SIGRID MELCHIOR, STAFFAN DAHLLÖF,
BIRGITTE ALFTER, ISABELLA LÖVIN -
VARFÖR SÅ FÅ EU-GRÄV?**

Om bristen på EU-relaterade spadtag.

**MICKE GRILL PETTERSSON -
SÅ KOMMER DU IGÅNG MED DIN GRÄVIDÉ**

Pettersson om hur du sänker tröskeln.

**BRITT-MARIE CITRON -
GRANSKA DIN KOMMUNPOLITIKER**

Citrons bästa tips på kommungräv.

**ARNE MÜLLER,
MAGDALENA MARTINSSON -
GRUVGRÄVARNA**

Här kan man snacka om att gräva djupt. Om gruvliga avslöjanden och smutsiga affärer.

**MASHA GESSEN -
MANNEN UTAN ANSIKTE**

Möt Putins mardröm, den rysk-amerikanska författaren och journalisten Masha Gessen. Nyligen belönad med PEN-priset.

**KRISTINA LAGERSTRÖM -
NÄRINGSLIVSGRANSKNING****NILS HANSON -
LINE BY LINE**

Så säkrar man alla fakta i sitt gräv.

**FREDRIK LAURIN (TROJKAN) -
SÅ SKYDDAR DU DIN DATOR
(OCH DINA KÄLLOR)**

NSA, FRA, m.m. visar hur övervakningssamhället tränger sig på. Så skyddar du dig och dina källor från intrång.

**JANNE JOSEFSSON -
ANSVARSINTERVJUER - PANEL****JOHANNA BÄCKSTRÖM LERNEBY,
LENA SUNDSTRÖM -
GÖRA BOK AV SITT GRÄV****JEAN-PHILIPPE CEPPI, NILS HANSON -
NÄR SKA MAN ANVÄNDA DOLD KAMERA?**

Ceppi forskar kring den omstridda grävmetoden, och berättar vad han kommit fram till.

**UMEÅ HACKERSPACE -
HACKERATTACKEN DU INTE VILLE SE**

Så snabbt går det att ta sig in i din dator.

**ROMAN ANIN, ROMAN SHLEYNOV,
RANA SABBAGH, MIRANDA PATRUCIC
ROB ROSE, SAM SOLE, SAMI ABU SALEM,
STEPHAN HOFSTATTER, MARK RACHKEVYCH -
GLOBALT GRÄV****BÅRD WORMDAL -
SATELLITKRIGET SKAKADE NORGE**

Norska satellitstationer används för militära ändamål och hade stor betydelse under det Nato-ledda kriget i Libyen. Trots att Norge förbundit sig att inte använda Svalbard och Antarktis för krigföring.

**TUOMO PIETILÄINEN, SANNA RAITA-AHO -
BOKGRANSKNING MED FÖRHINDER**

Utgivningen av boken om den kontroversielle finlandssvenske miljardären och finansmannen Björn "Nalle" Wahlroos blev turbulent.

**ISABELLA LÖVIN -
FRÅN GULDGRANSKARE TILL (O)GRANSKAD
MAKTHAVARE**

Isabella Lövin vann en guldspade. Sen blev hon politiker. Och tycker att hon borde granskas bättre.

**PÄR TREHÖRNING -
KAN KÄLLSKYDD GARANTERAS?**

Hur presenterar man med bibehållen autenticitet och trovärdighet ett knäck där källan begärt att få vara anonym? En diskussion utifrån GP-fallet.

**BJÖRN HÄGER, SVERKER OLOFSSON,
ÅSA AVDIC -
KONSUMENTGRÄV - PANEL****GRIGORY PASKO -
ATT GRÄVA I KORRUPTIONENS RYSSLAND**

Grävande journalist i Moskva som fänglats för sina avslöjanden av den ryska flottans dumpning av radioaktivt avfall i havet och som nu leder en organisation som hjälper grävande journalister i Ryssland.

**DAVID LEIGH -
SNOWDEN, NSA, GUARDIAN**

Europas svar på Watergate-avslöjaren Bob Woodward. Leigh belönades nyligen med det första och hittills enda "Lifetime achievement award" bland världens bästa grävare.

**KATARINA GUNNARSSON, DANIEL VELASCO,
RANDI MOSSIGE NORHEIM,
JOSEFIN HÖKERBERG -
SOCIALREPORTAGETS MÄSTARE**

Du har hört dem och fängslats av dem i radio. Nu kan du lyssna live på det avslöjande sociala reportagets mästare.

**SVERKER OLOFSSON -
KONSUMENTGRÄV BAS**

Mr Plus ger dig verktygen.

**SOFIA DJIOBARIDIS -
ANSVARSINTERVJUER**

Hur du lyckas med den svåra ansvarsintervjun.

**LINDA LARSSON KAKULI -
KARTLÄGGA PERSONER VIA OFFENTLIGA
KÄLLOR****MATHIAS STÄHLE, AHN-ZA HAGSTRÖM,
ANN-SOFI SANNEMALM -
HUR HANTERA HOT MOT JOURNALISTER?**

Hur det känns att bli hotad när man gör sitt jobb, och hur man hanterar en sådan situation.

**JOAKIM ROOS -
GRANSKA MED KAMERAN**

Joakim Roos har följt livet som rom i göteborg under 10 års tid. Om hur man vinner man någons förtroende, och börjar en granskning på 1,5 meters håll.

**MONICA SAARINEN, KARIN PETTERSSON,
NIKLAS SVENSSON, LENA SUNDSTRÖM,
EMMA KNYCKARE, MOA LUNDQVIST -
LATE NIGHT SHOW**

Kan man dansa med dem man granskar?

**MARTIN SCHIBBYE -
MARTIN SCHIBBYE OCH FILMLÄCKAN****HELENA BENGTSSON -
DATABASGRÄV OCH DATORSTÖDD JOURNALISTIK****JONAS NORDLING, ANNA-CARIN LITH -
KLICK JOURNALISTIK OCH GRÄVRELATIONEN**

Om vad som händer med grävjobben när journalistiken flyttas ut på nätet.

**MICKE GRILL PETTERSSON -
JOURNALISTTIPS**

Konkreta råd och metoder i grävarbetet.

**BYGGNADS
arbetaren**

**VI GRÄVER
DJUPAST
I BYGG-
BRANSCHEN**

www.byggnadsarbetaren.se

NORDENS STÖRSTA FACKFÖRBUNDSTIDNING

KA KOMMUNAL-
ARBETAREN

**VI GRÄVER DÄR
KOMMUNALARNA
JOBBAR!**

**VINNARE
AV GULD-
SPADEN
2012**

**Prenumerera!
Det kostar bara
300 kronor/år**

Kontakta Agneta
Hübenette: agneta.hubenette@ka.se
010-442 73 02

Direkt
från källan

Snabbaste vägen till den
mest aktuella informationen

Med Bolagsverkets e-tjänst *Sök företagsfakta* hittar du registreringsbevis, årsredovisning, bolagsordning och mycket mer. Det är enkelt och går snabbt. Du får tillgång till informationen via e-post inom några minuter. – Genom att använda *Sök företagsfakta* får du den mest aktuella informationen om Sveriges företag.

Cecilia Nordin
Produktansvarig Sök företagsfakta

www.bolagsverket.se

FREDAG 19 APRIL · FRISINNAD LÄNSTIDNING

NORRRAN

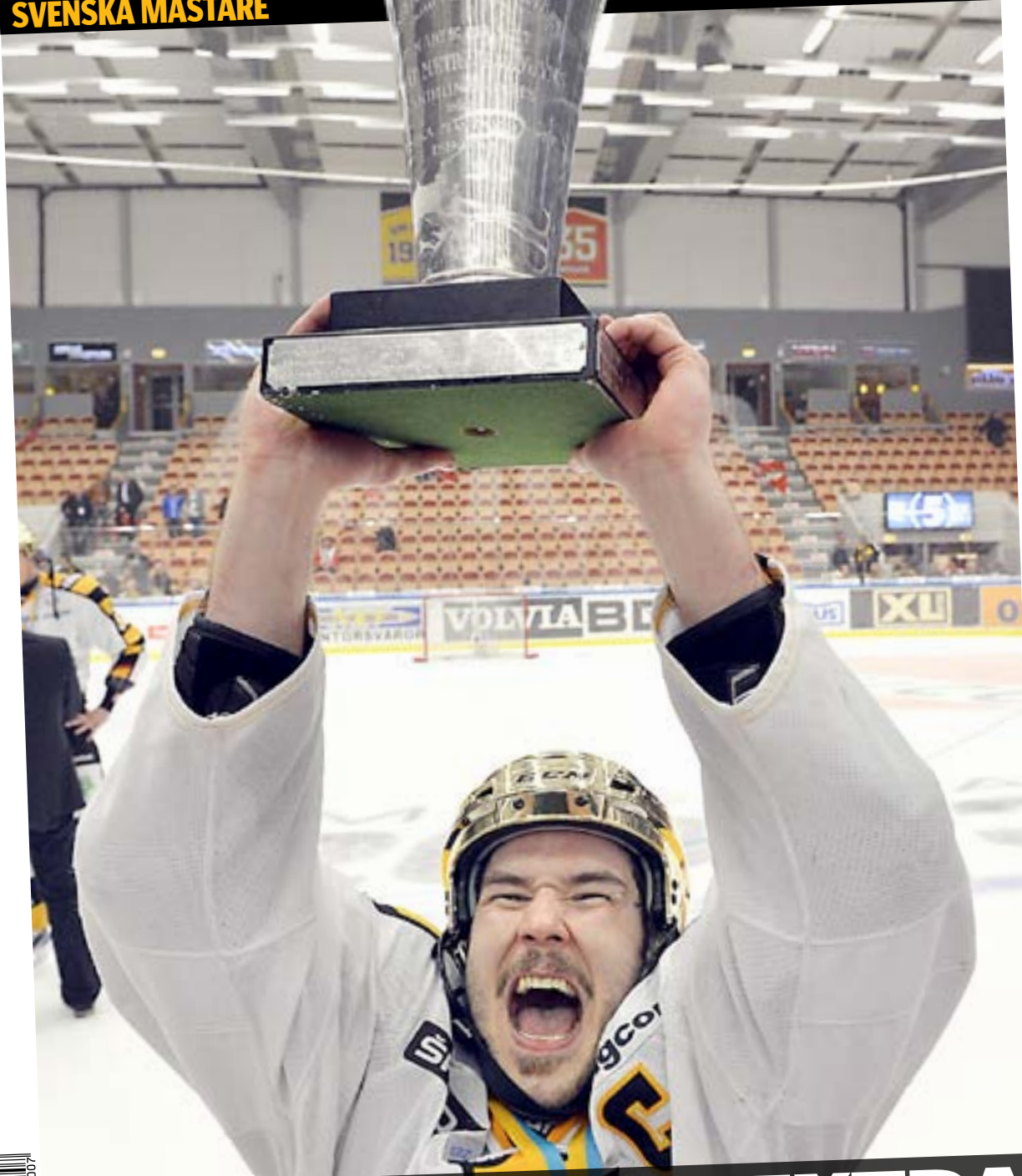

2013 · Vecka 16 · Årgång 103 · Nr 91 · Telefon: 0910/577 00 · E-post: 72091@norr.se

Pris 20 kr (Direkt hem 7.70 kr) · www.norr.se

SVENSKA MÄSTARE

2013-04-18

28 SIDOR GULDEXTRA

FOTO: ULF JOHANSSON

NORRRAN

– tidningen i Västerbotten
där Skellefteå är i centrum.